

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 25-08-2021 r.

Marcin Wiącek

KMP.572.1.2021.MZ

**Pan
Mariusz Kamiński
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji**

ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

od 2008 r. Rzecznik Praw Obywatelskich wykonuje w Polsce funkcję organu wizytującego do spraw zapobiegania torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur) w rozumieniu *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r.* (dalej: OPCAT)¹.

W obszarze ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami znajduje się także detencja cudzoziemców rozumiana, zgodnie z treścią art. 4 ust. 2 OPCAT, jako „jakakolwiek forma zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”.

Mając na uwadze powyższe, a także w związku ze sprzecznymi informacjami dotyczącymi dokładnej lokalizacji grupy cudzoziemców próbujących od ponad dwóch tygodni przekroczyć granicę państwową w okolicach miejscowości Usnarz Górny, przedstawiciele KMPT udali się na miejsce w dniu 24 sierpnia 2021 r. celem sprawdzenia sytuacji przebywających tam osób, a także związanej z tym jurysdykcji państwowej.

---

¹ Zgodnie z art. 1 ust. 4 Ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 2179).

Wizytującym umożliwiono rozmowę z 32 cudzoziemcami zamieszkującymi prowizoryczne obozowisko, otoczone przez polskie i białoruskie służby mundurowe. Z uzyskanych informacji wynika, iż osoby te (27 mężczyzn i 5 kobiet – w tym najmłodsza w wieku 15 lat) są bardzo złym stanie fizycznym i psychicznym. Taki stan rzeczy nie może dziwić zważywszy na warunki, w których przebywają: co prawda od kilku dni korzystają z siedmiu przekazanych im namiotów turystycznych, niemniej jednak ponad tydzień spędzili na terenie bez zadaszenia, w żaden sposób niechroniącym ich przed zmiennymi warunkami atmosferycznymi. Nie mają także dostępu do sanitariatów, potrzeby fizjologiczne załatwiać muszą w pobliżu obozowiska. Ze względów kulturowych skutkuje to wstrzymywaniem naturalnych procesów fizjologicznych przez przebywające tam kobiety. Grupa nie ma dostępu do wody pitnej, osoby spożywają wodę z płynącego w pobliżu strumienia. Minimalne ilości pożywienia dostarczone zostały przez służby białoruskie.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur poinformowano o braku dostępu cudzoziemców do jakiegokolwiek pomocy medycznej czy leków. Z przekazanych relacji wynika m.in., iż najstarsza z osób, 53-letnia kobieta ma poważne problemy z nerkami, ma także objawy depresji. Kobieta pomimo prób nie mogła wstać. Przebywające w obozie osoby zgłosiły również, że uniemożliwiono im kontakt z polskimi prawnikami, którym udzieli pełnomocnictw.

Wobec powyższego, w mojej ocenie warunki, w których przebywają cudzoziemcy oraz fakt, iż odmawia się im możliwości realizacji najbardziej podstawowych, fizjologicznych potrzeb oraz dostępu do opieki lekarskiej, prawnej i procedury uchodźczej noszą znamiona niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

Z ustaleń poczynionych przez przedstawicieli KMPT wynika, iż z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością obóz zlokalizowany jest po białoruskiej stronie granicy. Fakt ten wskazuje, co do zasady, że odpowiedzialność za zdrowie i bezpieczeństwo przebywających tam osób leży po stronie władz Republiki Białorusi. Nie można jednak pominąć kluczowej w mojej opinii kwestii, związanej z deklarowanym wielokrotnie funkcjonariuszom Straży Granicznej, także w obecności pracowników Biura RPO, zamiarem ubiegania się w Polsce o nadanie statusu uchodźcy. Jak wskazałem w piśmie do Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia br., każda osoba, która przebywając

na granicy RP zgłosi funkcjonariuszowi SG wykonującemu wobec niej jakiegokolwiek czynności służbowe zamiar przekroczenia granicy w celu ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową, powinna zostać wpuszczona na terytorium Polski, a funkcjonariusze właściwej miejscowo Placówki Straży Granicznej zobowiązani są przyjąć od niej odpowiedni wniosek². Wbrew powielanym opiniom, bez znaczenia w tej sytuacji pozostaje fakt, iż deklaracja o zamiarze zwrócenia się do władz polskich o udzielenie ochrony odbywa się poza wyznaczonymi przejściami granicznymi. Jak bowiem wynika z przepisu art. 5 ust. 3 kodeksu granicznego Schengen³, jakiegokolwiek sankcje związane z niedozwolonym przekraczaniem granic zewnętrznych w miejscach innych niż przejścia graniczne lub w godzinach innych niż ustalone godziny otwarcia, pozostać muszą bez uszczerbku dla zobowiązań państwa w zakresie ochrony międzynarodowej.

W związku z podniesionymi przeze mnie argumentami pragnę zwrócić uwagę Pana Ministra na fakt, iż dalsze niewywiązywanie się przez Straż Graniczną z obowiązku przyjęcia wniosków o udzielenie statusu uchodźcy i umożliwienia cudzoziemcom dostępu do przewidzianej przepisami prawa procedury narazić może Polskę na odpowiedzialność przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, z tytułu naruszenia m.in. zakazu stosowania tortur z art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Analogicznie bowiem ETPCz ocenił zachowanie funkcjonariuszy Straży Granicznej polegające na wielokrotnej odmowie przyjęcia wniosków o nadanie statusu uchodźcy od pochodzących z Czeczenii obywateli Federacji Rosyjskiej, którzy próbowali przystąpić do procedury na polsko-białoruskim przejściu granicznym w Terespolu. Trybunał zaznaczył zwłaszcza, iż procedury azytowe na Białorusi nie dają realnej ochrony przed odesłaniem cudzoziemców do państw pochodzenia, gdzie może grozić im prześladowanie, zachodzi zatem ryzyko tzw. *łańcuchowego refoulement*⁴.

Rozumiejąc stojący po stronie władz publicznych obowiązek zabezpieczenia granic państwowych i uprawnienie do sprawowania kontroli wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, apeluję do Pana Ministra o zobowiązanie podległej Panu Straży

---

² Sygn. XI.543.29.2021.AS

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen), tj. Dz.U. L 077 z 23.3.2016, s. 1.

⁴ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie M.K. i Inni przeciwko Polsce (skargi nr 40503/17, 42902/17 and 43643/17) z dnia 14 grudnia 2020 r.

Granicznej do umożliwienia cudzoziemcom dostępu do procedury uchodźczej, w oparciu o obowiązujące przepisy prawa krajowego, a także o międzynarodowe zobowiązania wynikające z zawartych przez Polskę umów międzynarodowych. W szczególności zwracam się o podjęcie działań w duchu art. 30 i 56 ust. 2 Konstytucji RP, umożliwiających zakończenie impasu, którego stawką jest życie i zdrowie osób przebywających w przygranicznym obozowisku.

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/